

Eski Türk Edebiyatında Edebî Eserler

1) Divanlar

Divanlar şairlerin çeşitli nazım şekil ve türlerinde yazdıkları şiirlerini bir araya topladıkları eserlere denir. Divanlarda şairlerin nazım şekillerine göre sıralanış düzeni genelde şöyledir:

- Kaside
- Tarih Kıtaları
- Gazeller
- Musammatlar
- Müstezatlarda
- Rubailer
- Kıtalar
- Tuyuğlar
- Lugaz ve Muammalar

- Beyitler
- Mısralar

Her divanda bu sıralamalarda yer alan bütün lazım şekillerinde yazılmış metinlerin olması gerekmez. Ancak divanların ağırlık merkezini kazarlar oluşturur. Kasideler de divanlarda büyük ölçüde yer alan nazım şekli olmakla birlikte Kadı Burhaneddin Divanı gibi kaside olmayanlar da vardır. Gazeller divanda kafiye ve redif kelimesinin son harfi dikkate alınarak Arap alfabesindeki sırasına göre sıralanır. Şairler Arap alfabesinde yer alan her harfi kafiye sesi olarak kullanmak zorunda değildirler. Örneğin p, peltek s, j, tı vb. gibi harflerin son seste buldukları kelime bulmakta zorlandıkları için genellikle 32 harften oluşan Arap alfabesindeki 28 harfi kafiye olarak kullanmışlardır. Ali Şir Nevai, Ahmet Paşa, Necati, Fuzuli, Baki, Nabi ve Şeyh Galip gibi şairlerin divanlarında hemen hemen her harften en az bir gazel yer almaktadır.

Arap harflerine göre her harften en az bir gazel yazarak başka nazım şekillerinde yazılmış şiirler ile birlikte düzenlenmiş divana “mürettep divan” denir. Mürettep divan sahibi olmak bir şair için başka şairler arasında ayrıcalık ve üstünlük sağlar. Mürettep

divanlarda bulunan bütün nazım şekillerini en az bir örnek verme şartı aranır da bu şart her zaman yerine getirilmemiştir. Kimi divanlarda “mukaddime”, “dibace” denilen ön sözler de var olmaktadır.

Ancak bu bir gelenek haline almamıştır. Bütün nazım şekillerinden birer örnek bulunmayan ve gazelleri Arap alfabesine göre kimi harflerden eksik olan divanlara “divançe” denir. Türk edebiyatında divan düzenleme geleneği 14. yy.dan sonra görülmeye başlamıştır.